

Kunešem z Jilemnice. Zdůrazňuje, že oba kazatelé se vymezovali proti městskému prostředí, a u Milíčova díla konstatuje, že šlo kvůli pevné textové tradici a hojnému využití žánru exegetické homilie spíše o „vzdělávatelnou literaturu“ než o zpracování reálných kazatelských performancí. Krysztóf Bracha se věnuje textové transmisi Milíčova *Sermo de die iudicii* s přihlédnutím ke specifické redakci v rukopisu varšavské Národní knihovny III 3021, která vykazuje obsahové změny vzhledem k tomu, že se jedná o sbírku kázání *ad populum*.

Zuzana Lukšová provedla srovnání obsahu církevněsprávních opatření s věcným obsahem kázání ke kléru. Na základě výzkumu projevů Jana Husa a Stanislava ze Znojma z let 1405–1407 zjistila paralelitu témat v synodních statutech a v synodních kázáních, jež měla za účel především disciplinaci života farního kléru, zejména pokud šlo o zachovávání morálních pravidel, řádný oděv nebo svědomité konání liturgických úkonů. Pavel Soukup porovnával kazatelské dílo českých teologů Maříka Rvačky a Štěpána z Pálče, a to jak z hlediska jejich vystoupení na kostnickém koncilu, tak z hlediska jejich starších, málo prozkoumaných kazatelských projevů, které se svým vyzněním od jejich pozdějších názorů výrazně lišily. Při zkoumání „diskontinuity jejich kariér a postojů“ se zaměřil na postoj k wyclifismu a konciliarismu. Rvačka se projevoval jako jeden z nejvýznamnějších kazatelů *natio Germanica* a zaměřoval se především na reformu, zatímco v centru Pálčovy pozornosti byla především hereze.

Další příspěvky se věnují reakci polských kazatelů na husitství. Paweł Kras ukázal, že kazatelská polemika proti husitům významného krakovského intelektuála Stanislava ze Skarbimierze určená pro univerzitní prostředí užívala především obecných topoi protiheretických spisů a částečně se v ní projevilo autorovo právnícké vzdělání. Anna Zajchowska poté upozornila, že kázání dominikána Pawła Meysno z roku 1447 se věnovala abstraktním teologickým tématům a neobsahovala mravní naučení ani reflexi aktuálních církevněpolitických otázek.

Dvě stati hodnotí kázání Jana Silvana. Jan Stejskal se věnuje jeho víceméně konzervativním projevům z doby italského působení a připojuje i inventář jejich rukopisného dochování. Jerzy Kaliszuk zase nabízí přehled kazatelských sborů tohoto autora uložených v předválečných sbírkách Národní knihovny ve Varšavě; v nich byly zejména rukopisy vrácené v letech 1923–1934 ze Sovětského svazu, které byly ve velké většině zničeny nacisty v roce 1944. Soupis 27 rukopisů

ukazuje, že tento původem český autor byl v polských sbírkách zastoupen opravdu výrazně.

Ota Halama si všímá staročeských svátečních postil v husitství a utrakvismu do roku 1620. Jeho příspěvek reflektuje přerušení styků Čech s Polskem v důsledku husitství a také přetrvávající zájem o tradiční autory, který je v případě Jana Husa nebo Jakoubka ze Stříbra vysvětlitelný vlivem knihtisku; u Jana Rokycany bude ale třeba nalézt jiné zdůvodnění. Příspěvek Mieczysława Mejora se věnuje masopustním kázáním, která byla součástí quadragesimálií. Příspěvek je doplněn drobnou edicí vzorového kázání z vratislavského rukopisu IV Q 126. Tadeusz M. Trajdos na závěr pojednal o českém kupci Mikuláši Čechovi, který byl na přelomu 14. a 15. století dobrodincem dominikánů ve Lvově, v roce 1397 jim věnoval dům a 1406 rozsáhlou sbírku ostatků.

Recenzovaný sborník reprezentuje tradiční výzkum kazatelství ve středoevropském prostoru. Věnuje reprezentuje kazatelství, vlivům českého kazatelství na polské, přístupu kazatelů k církevní reformě a k herezím (včetně polemiky proti husitům), osudům českých kazatelů a vývoji jejich názorů nebo dlouhodobým proměnám kazatelského žánru.

JINDŘICH MAREK

DĚJINY UMĚNÍ

Císař Karel IV. 1316–2016. První česko-bavorská zemská výstava, edd. Jiří FAJT – Markus HÖRSCH, Národní galerie, Praha 2017

703 s., ISBN 978-80-7035-612-8

Za jeden z nejočekávanějších počínů karlovského jubilea roku 2016 lze jistě považovat výstavu „Císař Karel IV. 1316–2016“, na jejíž přípravě se podílely tři instituce: Národní galerie v Praze, Univerzita Karlova a Germanisches Nationalmuseum v Norimberku. Výstava byla prezentována nejen v Praze ve Valdštejnské jízdárně, ale následně také v severobavorské metropoli. Tomu odpovídá i vydání dvou jazykových verzí katalogu. Německá a česká mutace jsou shodné, odevzdané texty byly přeloženy bez dalších úprav.

Katalog je rozdělen na dvě části: odborné eseje a vlastní katalog. V rámci více než třiceti esejí se domácí a zahraniční badatelé zaměřili

na různé aspekty Karlovy osobnosti. Pozornost věnovali jak panovníkovi samotnému (mládí, život na Karlově dvoře a v nejbližším panovníkově okolí, zbožnost, Karel jako „moudrý vládce“ nebo sběratel ostatků, cesta Karla do Paříže a jeho pražská pompa funebris, Karlovi dědici, druhý život Karla IV. apod.), tak teritoriálnímu vývoji během jeho vlády (země Koruny české, metropole Praha a Norimberk). Stranou nebyly ponechány ani otázky spojené s hospodářstvím (peněžnictví a mincovnictví, hornictví, obchod, hospodářská moc říšských měst), společností (Karel a židé, sňatková politika, panovnícká reprezentace), náboženstvím (Karel a duchovenstvo) či kulturou (dvorské umění, zlatnictví, móda, hudba). V odlišném světle se nyní ve srovnání s dosavadním bádáním jeví například Karlova dvorská kultura, v rámci jejíhož výzkumu je kromě Prahy nově akcentován říšský Norimberk. Pozornost byla v knize věnována rovněž vztahům pražsko-norimberského karlovského dvorského okruhu k dalším centrům Říše, která představovala města Štrasburk, Kolín nad Rýnem, Mohuč, Erfurt, Magdeburg nebo habsburské sídelní město Vídeň. Kniha tak pojednává karlovskou dvorskou reprezentaci, jejíž rozmach koresponduje s nebývalým rozkvětem umění soustředěného kolem evropských panovníckých dvorů, v širokém evropském kontextu 14. století.

Pozornost si zaslouží také katalogová část, která dokumentuje mnoho unikátních předmětů. Jak bývá u podobného typu publikací obvyklé, každému oddílu předchází stručný úvodní text, za nímž následují jednotlivá katalogová hesla. Ta jsou uspořádána do devatenácti tematických okruhů, což odpovídá původnímu rozčlenění výstavy a do jisté míry i předešlé esejistické části. Pečlivě vybrané výstavní objekty prezentují panovníka nejen v jeho velikosti, ale připomínají také jeho mnohdy pragmatické nebo rozporuplné jednání. V katalogu jsou zaznamenány exponáty vystavené na obou výstavách v Praze i v Norimberku. Pocházejí ze sbírek několika desítek sbírkových institucí a soukromníků z celého světa. Grafické zpracování obrazových příloh a fotografií katalogových hesel je velmi kvalitní. U řady exponátů katalog pracuje s detailním vyobrazením, jež nabízí netradiční a leckdy velice zajímavé pohledy na umělecké či jiné hodnoty vybraných předmětů, které by při celkovém pohledu zůstaly nedocenené nebo skryté. Katalog doplňují přehledná mapa střední Evropy v roce 1378, rodokmen lucemburské dynastie a dvě časové osy (1299–1400), jež přehledně srovnávají události Karlova osobního života s významným děním v Čechách, Svaté říši římské nebo ve světě.

Stěžejním záměrem editorů bylo poukázat na to, že ve století klimatických katastrof, zhubných epidemií, hospodářských a politických krizí nebylo samozřejmostí ani pro tak výjimečnou osobnost, jakou Karel bezesporu představoval, vybudovat a ovládnout tak rozsáhlou říši. Klíč ke Karlovu úspěchu autoři hledají především v bohatém vnitřním světě tohoto panovníka. Můžeme diskutovat o vhodnosti užitého historického konceptu či odborné úrovni některých příspěvků, stejně jako se můžeme ptát po smyslu zařazení konkrétních esejů do katalogu. Je také třeba připomenout, že mnoho bohemikálních textů napsali zahraniční autoři, aniž by se dostatečně orientovali v českojazyčné literatuře. Pravdou však zůstává, že hlavním autorům výstavy a zároveň editorům katalogu Jiřímu Fajtovi a Markusu Hörschovi a jejich týmu se povedlo v rámci obou výstav – v Praze a Norimberku – shromáždit ty nejvýznamnější umělecké předměty vztahující se ke Karlovi v širším kontextu jeho doby. Oproti předchozímu výstavnímu projektu z roku 2006 „Umění a kultura za vlády posledních Lucemburků ve střední Evropě (1310–1437)“, která byla zaměřena na uměleckou reprezentaci lucemburského století, se autorskému týmu nyní podařilo více zacílit na samotného Karla IV. Byť se celá řada exponátů opakuje, jsou nabídnuty v nových kontextech. Karel IV. byl nově představen primárně jako král a císař Svaté říše římské, nikoliv jako král český. Tento v domácích poměrech netradiční pohled umožnil autorům vyhnout se v Česku stále přetrvávajícímu schematickému vnímání panovníka výhradně jako dobrotivého Otce vlasti.

Ještě jeden koncepční krok autorů lze považovat za velice zdařilý. Počet dochovaných předmětů vztahujících se ke Karlovi a jeho osobě je omezený. Uspořádání výstavy v Čechách (Praha) a Německu (Norimberk) umožnilo předměty české provenience, které jsou v domácím prostředí dostatečně známy, vystavit v Německu, a naopak českému divákovi poskytl příležitost zhlédnout doposud v Čechách nevystavené nebo méně známé objekty. I v tom lze dle mého soudu shledávat jeden z hlavních přínosů tohoto vydařeného výstavního a publikačního počínu.

MARTIN MUSÍLEK